

TÓZSA ISTVÁN

FELEMELKEDŐBEN A GEOÖKONÓMIA ÉS A GEOSTRATÉGIA

A tanulmány célja, hogy felhívja a közgazdászok figyelmét a tértudományok felértékelődésére, ami olyan új, fiatal diszciplínák megjelenését generálta, mint a geoökonómia és a geostratégia. A tanulmányt a Corvinus számára jelentőssé annak a lehetőségnek a bemutatása teszi, amivel a BCE Magyarországon felsőoktatási és kutatási versenyelőnyhöz juthat az említett diszciplínáknak a szervezeti, szaklétesítési – mi több – karlétesítési lehetőségeinek és adottságainak a megfontolásával és realizálásával.

BEVEZETÉS

„Afrika.” Ezt a választ a Music FM népszerű, a magyart humoros akcentussal beszélő lemezlovasának, Cooky-nak adta egy magyar egyetemi hallgató 2015-ben, élő műsorban. A kérdés pedig így hangzott: „Ha én Párizsban születtem, akkor melyik az az ország, ahonnan jöttem?” Nem hinné az ember, ha nem a saját fülével hallja, de a rossz hír az, hogy a jelenlegi felsőoktatási tapasztalat szerint a hallgatók földrajzi, térbeli ismerete és a nemzeti értékekben manifesztálódó helyi identitástudata a nullával egyenlő. Ez a sommás kijelentés több tucat vizsgadolgozattal igazolható 2014-ből és 2015-ből a Corvinus egyetem 400 pont feletti hallgatói állományából. Bár az okostelefon szükségtelen lexikai tudássá degradálja a térbeli, földrajzi tájékozódó képességet, a gazdasági, politikai folyamatok megértésének, a hozzájuk való alkalmazkodásnak a kulcsa a földrajzi tudás. A migránsok esetében a „honnan, hová, miért”; a terrorizmus esetében a „ki, hol, hogyan, miért”; a tőkeáramlás esetében a „honnan, hová”; a helyi háborúk esetében pedig a „hol, hogyan” kérdésekre keresett válaszok mind-mind földrajzi, pontosabban geopolitikai, geoökonómiai és geostratégiai ismereteket feltételeznek. A migráció, a terrorizmus, a tőkeáramlás útvonala, valamint a helyi háború felülírhatja a normális üzleti érdeket és piaci folyamatot, megértésükben, hozzájuk való alkalmazkodásban nem segít egy kiváló business school által ajánlott gazdaságmenedzsment-tudás, a vállalatgazdasági, marketinges, számviteli képzési kimeneti követelmények – ha azokat nem kíséri térbeli, földrajzi ismeret.

Nem véletlen, hogy *Teleki Pál* kardinális szerepet szánt a gazdaságföldrajznak a Királyi Magyar Tudományegyetemen 1920-ban általa alapított, a mai Corvinus elődjének számító Közgazdaságtudományi Karon (lásd: A földrajz helye a közgazdászok világában = Köz-Gazdaság X. 1). Mára a gazdaságföldrajz – a szükségtelen lexikai ismereteket közvetítő diszciplínák közé sorolva – kiszorult a magyar közgazdász-képzés fellegvárának számító Corvinus Gazdálkodástudományi Kar oktatási portfóliójából. A Magyar Nemzeti Bank támogatása nélkül már a Corvinus Társadalomtudományi Karán sem lehetne jelen, s reménye sem lenne arra, hogy Magyarországon egy új alapképzés keretében bevezesse a geográfus-közgazdász szakot. Sajnos, ez a belső indíttatású folyamat ellentétes a gazdaságtudományi felsőoktatás nemzetközi

trendjével, amelyben a geopolitikai, geökonómiai ismeretek nem kiszorulnak, hanem felértékelődnek. A „miért pont Párizs”, „miért pont Franciaország”, „miért pont a Le Bataclan” kérdésekre adott válaszokat nagy tanulópenz árán tanulta meg az okostelefonok generációja, holott a haszontalannak ítélt, klasszikus földrajzi, geopolitikai lexikai tudással már most előre lehetne jelezni akár a következő célpontokat, akár a törökországi, ukrainai, közel-keleti, lengyelországi, kínai politikai eseményeket is. Többváltozós térbeli információs rendszerrel meg lehet határozni a tőkeáramlási útvonalak elhelyezkedését, amelyek a legális és illegális vállalkozások makrokörnyezetét definiálják. Ezek nem egyszerű mobil applikációs kérdések, hanem régimódi „lexikális” földrajzi tudáson és tájékozottságon alapuló hipotézisek és irányított elemzések eredményei.

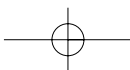
GEOPOLITIKA

Ez a módszertani diszciplína a politika és a nemzetközi kapcsolatok természeti és társadalmi földrajzi vonatkozásaival foglalkozik. A geopolitika olyan módszer, amellyel nemcsak megérthetjük és magyarázhatjuk, hanem előre is jelezhetjük a nemzetközi politika által gerjesztett eseményeket, mégpedig úgy, hogy a földrajzi környezet különféle változóit (népesség, infrastruktúra, gazdasági tevékenység és erőforrások, éghajlat, vízrajz, domborzat, talaj, élővilág, környezetszennyezés) egy kvázi térinformatikai rendszerben szerepeltetve elemezzük, modellezzük és értékeljük. A geopolitika főleg a politikai erő földrajzi eloszlását, vagyis a politikai erőteret vizsgálja. Ilyen értelemben tárgya a történelem területi vetülete, vagyis a társadalomtudomány történelmi, földrajzi és politikai aspektusa is. Tudományos szempontból a geopolitika olyan társadalomtudomány, amely a történelmet a földrajzi térben jeleníti meg és a politikatudomány szempontjából értelmezi újra, a térbeli folyamatokat tovább, a jövőbe is kivetítve.

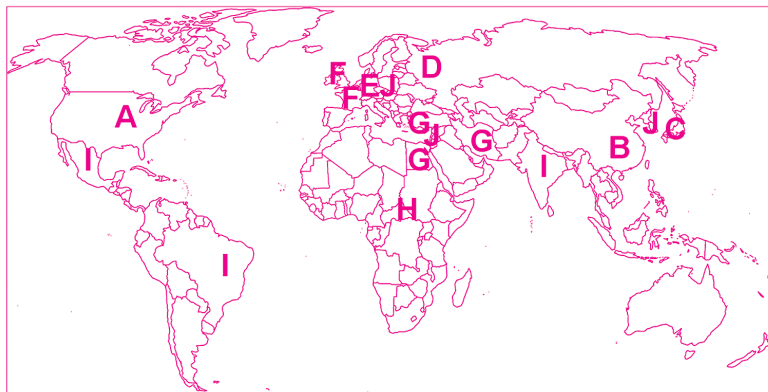
A közgazdaságtudomány szempontjából különösen jelentősek lehetnek azok a földrajzi helyekhez köthető prognózisok, amelyeket a geopolitika az üzleti tanácsadó és brókercégek, vagy a bankok üzletpolitikájához tud nyújtani. A nemzetközi gazdasági, politikai szereplők, döntéshozók érdekeinek területi, térbeli vetületei építik fel a világ geopolitikai rendszerét. Az a közgazdász, aki ezzel nem számol – legyen az bármilyen jó marketinges, könyvelő, gazdaságmenedzser – kudarcra van ítélve.

Az imperializmus és a kétpólusú hidegháború korszakai után a mai multipoláris világot az alábbi, meghatározó hatalmi térségek építik fel:

- A: az USA fiatal, birodalmi dominanciája mellett;
- B: a feltörekvő, de növekedése határait elérő Kína;
- C: a növekedésben megrekedt és útkereső Japán;
- D: a világpolitikai súlyát visszanyerni igyekvő Oroszország;
- E: a világ első gazdasági hatalmává emelkedő, de széteső „német” EU; benne
- F: az egykori birodalmi dominanciáján agonizáló angol és francia hatalom;
- G: az Irán, Egyiptom, Törökország hatalmi háromszögében forrongó iszlám világ;
- H: a nemzetállami létet formáló háborúk káoszába süllyedő Afrika;

I: a hatalmas népességével a helyét kereső India, Mexikó és Brazília;
 J: végül a stratégiai helyzetelőnybe kerülő Lengyelország, Korea, valamint Izrael.

Forrás: saját szerkesztés

1. ábra: A multipoláris világ geopolitikája

A világ közelmúltjának eddigi történelmét annak földrajzi vetületében – vagyis a globális geopolitikát – a magyar származású, amerikai *George Friedman* elemzi könyveiben [Friedman, 2015a; 2015b; 2015c]. A világ geopolitikai helyzetének megértésében a terrorizmustól a migrációig, az arab tavasztól az ukrajnai válságig mindenütt a legfőbb stakeholder érdekeinek helyes interpretálása a kulcs. Az USA – mint geopolitikai superhatalom – részletes és tudományos igényű jellemzését *Matolcsy György* fejt ki [Matolcsy, 2015]. A közgazdászok a globalizált világban nagyjából ennyi geopolitikai gazdasági externáliával kell, illetve kellene, hogy számoljanak.

GEOÖKONÓMIA

A geoökonómia a gazdaságnak és az erőforrásoknak a politikai, időbeli és térbeli tanulmányozását jelenti. A tárgya a gazdaság és a politika közötti összefüggés – nem általánosságban – és feltételezi a területi (földrajzi) szemléletet, hiszen az ilyen vizsgálat mindig konkrét régióra, országra, esetleg országok szövetségére értendő. A geoökonómia a geopolitikából alakult ki, részben – a politikai helyzetekre elsősorban közgazdasági magyarázatokat kereső – amerikai közgazdasági [Luttwak, 2007], részben francia gazdaságpolitikai [Lorot, 2007] forrásból. A geoökonómia a gazdaságföldrajztól eltérően elsősorban nem a gazdasági tényezők földrajzi helyzetével és egymáshoz való kapcsolatával foglalkozik, hanem gazdasági érveket szolgáltat a geopolitikai döntésekhez, vagy kimutatásaival alátámasztja, megalapozza egy-egy ország geopolitikáját és külpolitikáját – gazdasági oldalról [Leonard, 2015]. A geoökonómia tehát a geopolitikából kialakult fiatal tudományterület; „a transzformációk, a gazdasági folyamatok és a térbeli viszonyok kölcsönhatásainak feltárá-

sával és az államok ezzel összefüggő stratégiájának kérdéseivel foglalkozó diszciplína” [Simai, 2014]. Magyarországon a geoökonómia első – országon belüli – alkalmazása egy érdekes tanulmányhoz fűződik, ahol a hagyományos statisztikai adatfeldolgozáson túl megjelenik egy olyan újszerű földrajzi elemző módszer is, ami a geoökonómiának a geopolitika céljaihoz illő, a gazdaságpolitikusok számára könnyen interpretálható eszköz – az *asszociatív kartográfia*, ahol virtuális topográfia domborítja ki egyes területek prioritásait [Matolcsy et al., 2007]. A geoökonómia, mint újfajta politikai-gazdaságföldrajzi szemlélet és tudományos szakterület egyre jelentősebb szerepet kap a nemzetközi földrajzi és közgazdasági szakirodalomban. Ez jelzésértékű, ezért a jövőben a külpolitikai orientáció tekintetében még egy olyan kis ország, mint Magyarország sem ignorálhatja geopolitikai, külpolitikai döntéseinek megalapozottságához az ilyen jellegű elemzéseket.

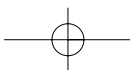
GEOSTRATÉGIA

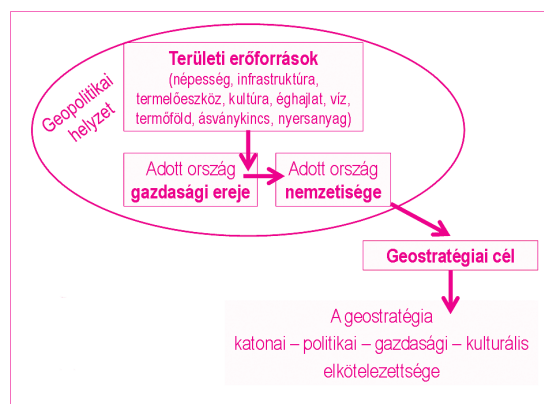
Akárcsak a geoökonómia, a geostratégia is a geopolitika egy szakterülete. Tulajdonképpen a nemzetközi kapcsolatoknak és a külpolitikának kifejezetten földrajzi interpretációjáról van szó, vagyis arról, hogyan korlátozza, informálja, befolyásolja a népesség, az infrastruktúra, a termőföld, az éghajlat, a vízrajz, a domborzat, az ásványkincs és a nyersanyag a politikai és a katonai tervezést. Mint minden stratégia, a geostratégia is azt szolgálja, hogy a cél eléréséhez meg lehessen találni a legmegfelelőbb eszközöket. A geostratégia tárgya ilyen szempontból az, hogy egy terület (legyen az kistérség, régió, ország, vagy országcsoport) erőforrásait (népesség, infrastruktúra, termőföld stb.) hogyan lehet, hogyan kell felhasználni bizonyos geopolitikai célok eléréséhez. Ezért a geostratégiai célok és eszközök elválaszthatatlannak a földrajztól; a geostratégának nem csak politikusnak, vagy külpolitikusnak, de egyszersmind geográfusnak is kell lennie, illetve földrajzi ismeretekkel kell rendelkeznie – és nemcsak az okostelefon és a GPS szintjén.

A geostratégák – szemben a geopolitikusokkal – az előbbiek értelmében, még akkor is, ha egyébként zöldek és békeszeretők, szükségszerűen agresszív stratégiák megalapozásában, vagy kidolgozásában vesznek részt. Céljuk a terület erőforrásainak felmérése és erősítése; azok korlátainak, műrevalóságának, értékének, szükségességének, igényeinek, készleteinek meghatározása, fenntarthatósága ugyanis mindig régiókra, politikai szövetségekre, végső soron országokra értelmezhető; ezért a geostratégia helyi és regionális szinten a helyi identitástudatot, ország és országcsoport szinten pedig a nemzetállamiság ideáját erősíti.

A geostratégia földrajzi alapon határozza meg az ország külpolitikáját és vice versa, a külpolitikából ki lehet következtetni, hogy milyen földrajzi tényezők alakították ki azt, s ebből adódóan – amit George Friedman cége, a *Stratfor* (Strategic Forecasting Incorporated) magas szinten művel – prognózis készíthető egy-egy ország külpolitikai irányvonalára, mégpedig földrajzi tényezőinek az elemzése révén.

A geostratégia szakterülete a földrajzon belül kapcsolatban áll a természeti földrajzzal, a társadalomföldrajzzal, a gazdaságföldrajzzal, a politikai és a közigazgatási földrajzzal, a kulturális földrajzzal, a katonaföldrajzzal és – leginkább – a stratégiai földrajzzal.

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra: A geostratégiát determináló tényezők

Mi a stratégiai földrajz? Egy olyan szakterület, amelynek ismerete a terrorizmus-sal való együttélés időszakában a következő évtizedben egyre inkább fontossá válik világszerte. A stratégiai földrajz vizsgálódási témája azon földrajzi területek, helyek ellenőrzése és megközelíthetősége, amelyekről függ egy-egy ország biztonsága és jóléte (ilyen helyek lehetnek a kritikus infrastruktúrák, mint pl. az erőművek, repülőterek, autópályák, vasút, adótoronyok, műholdak, vezetékek, továbbá az országhatárok, határállomások, nyilvántartások, terrorelhárító és biztonsági rendszerek).

GAZDASÁGFÖLDRAJZ, GEOÖKONÓMIA ÉS FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS INTÉZET

A Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Karán a Gazdaságföldrajz Tanszék 2010-től megpróbált eleget tenni küldetésének, miszerint a modern közgazdaság-tudomány és az üzleti ismeretek nem nélkülözhetik a gazdaság térbeli interpretálását. Sajnos a *Gazdaságföldrajz* és a *Regionális gazdaságtan* tantárgyak már csak választható – bár a hallgatók között népszerű – kurzusként voltak jelen az egyetem oktatási portfóliójában. Két új, választható tantárgy jelent meg: a *Virtuális tér gazdasága* a kibertérben generálódó üzleti folyamatok térbeli vetületére, a *Gazdasági folyamatok térbeli elemzése* pedig a földrajz mint információs rendszer gazdasági alkalmazhatóságára koncentrált az ARC-VIEW oktatási programjával, valamint a KSH-adatok térképi megjelenítésére és feldolgozására alkalmas Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) gyakorlati oktatásával – mivel a térinformatika eddig nem jelent meg még a gazdaságinformatikai szak oktatásában sem.

A tanszék 2013 és 2015 között hat olyan tudományos kiadványt jelentett meg, amelyek elvileg mind hozzájárulhattak a gazdaság térbeli aspektusának erősítéséhez.

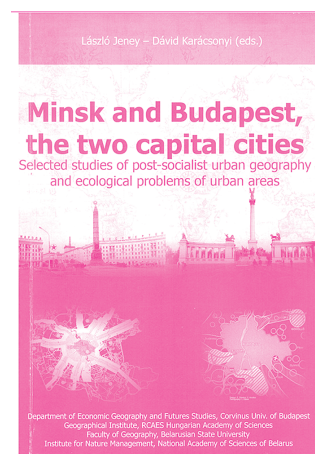
Jeney L.–Kulcsár D.–Tóza I. (szerk.) 2013: *Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak*. A tanszék kiadványa megkísérli bebizonyítani, hogy a térbeli szemlélet a Corvinus minden alapszakjának az érdeklődésére számot tarthat. A kötet minden tanulmánya egy-egy közgazdász alapszakot szólít meg. Támogató: az NGM Tervezéskoordinációért Felelős Államtitkársága. 379 p.

Jeney L.–Hideg É.–Tóza I. (szerk.) 2014: *Jövőföldrajz. A hazai gazdasági fejlődés területi és települési aspektusai a jelenben és a jövőben*. A kötet tanulmányai gazdasági ágazonként próbálják igazolni, hogy a jövőkutatási és a gazdaságföldrajzi módszerek hogyan konvergálhatók a területi és települési fejlődés tervezhetőségének elősegítésére. Támogató a BM Önkormányzati Államtitkársága. 263 p.

Tóza I. (szerk.) 2014: *Turizmus és településmarketing*. A tanszék által, azonos cím alatt rendezett konferencia előadásai, illetve a belőlük szerkesztett tanulmányok a turizmus szerepét definiálják a településmarketing tevékenységen belül: versenyképesség, desztináció, imázs, márka, fejlesztés és pozicionálás szerint. Támogató: az E-Government Alapítvány. 195 p.

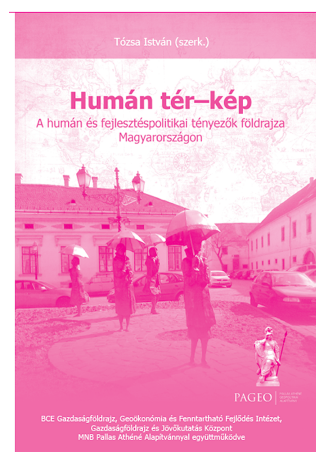
Jeney L.–Karácsonyi D. (szerk.) 2015: *Minsk and Budapest, the two capital cities*. A magyar és a belorusz Tudományos Akadémia együttműködése eredményeként egy európai uniós és egy fehérorosz, azonos lakosságszámú metropolisz összehasonlító elemzésére vállalkozik az elmúlt 25 év fejlődésének tükrében. Megjelent a tanszék szerkesztésében és kiadásában. 194 p.

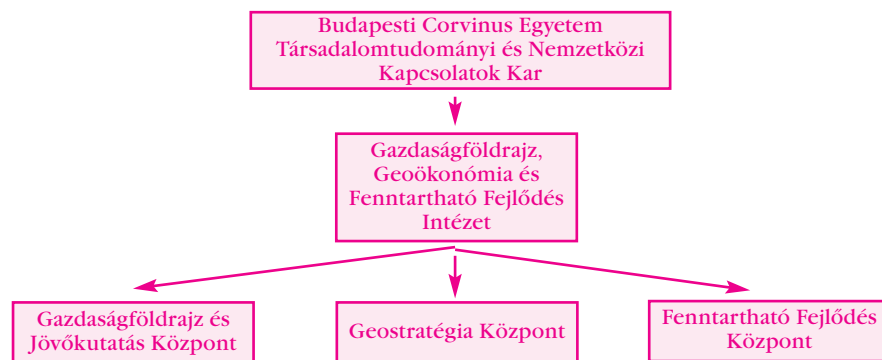

Tózsá I. – Zátori A. (szerk.) 2015: *Metropolitan Tourism Experience Development*. A Gazdaságföldrajz és Jövőkutatás Tanszék szervezte 2015-ben Budapesten a Regional Studies Association (RSA) Tourism Network konferenciáját a nagyvárosi élményturizmus fejlődésének témájában; a szerkesztők a konferenciaelőadások közül válogatták össze ezt a tanulmánykötetet. Kiadó: a tanszék. 265 p

Tózsá I. (szerk.) 2016: *Humán tér-kép*. A Pallas Athéné Alapítvány 2015-ben támogatást nyújtott a Corvinus három karának a kreatív humán erőforrás magyarországi térbeli vetületének kutatásához. A Gazdálkodástudományi Kar a kreativitás földrajzi eloszlását, a Közgazdaságtudományi Kar a kreativitás alkalmazását, míg a Társadalomtudományi Kar a kreativitás defektusait vizsgálta a térben. 146 p

2015-ben a Gazdaságföldrajz Tanszéknek helyet adó Környezettudományi Intézet megszűnt, s a tanszék – amely időközben kibővült az önálló tanszékként megszűnő Jövőkutatás Tanszék diszciplinájával – a Környezetgazdaság és Technológia Tanszékkal együtt átkerült a Társadalomtudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Karra. Itt, a 2015/2016. tanév 1. szemeszterében a Magyar Nemzeti Bank segítségével egy olyan formáció körvonalazódott, amely alkalmas lehet a geopolitika, a geoökonomia és a geostratégia szakterületeinek tudatos képviselésére:

Forrás: saját szerkesztés

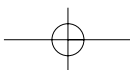
3. ábra: A Gazdaságföldrajz, Geoökonomia és Fenntartható Fejlődés Intézet szervezete

Az új intézet első feladata az, hogy megteremtse a hosszabb távú működéshez szükséges öfenntartás feltételeit, a saját képzési portfóliót. Ehhez adott volt a Fenntartható Fejlődés Központ (a volt Környezetgazdaság és Technológia Tanszék) Regionális Környezet és Gazdaságtan mesterszaka, amelyet két év szünet után MNB ösztöndíjakkal sikerült újra aktiválni a 2015/2016. tanév keretében, 2016. februártól. A Corvinuson működő SHI (súlyozott hallgató index) rendszerben csak egy bizonyos: legalább 300 fős hallgatói tömeg felett osztható bevétel az egyes oktatási egységeknek. Az egyes órákra eső hallgatói normatívák és az oktatói bérhányad megfeleltetése szerint tehát egy mesterszak nem „tarthat el” egy intézetet; ehhez egy nagy létszámú alapszak is szükséges.

GEOÖKONÓMIA ALAPSZAK

Tudományosan alátámasztható érvek is állnak az intézet öfenntartó működéséhez elengedhetetlen, új, legalább 150 fős alapszak létrehozása és indítása mellett. A térbeli közgazdasági szemléletet a magyarországi akadémiai szférában az 1980-as 1990-es években *Enyedi György* akadémikus már megalapozta, amikor létrehozta a Regionális Kutatások Központja elnevezésű kutatóintézet-hálózatot a Magyar Tudományos Akadémián belül. Az így polgárjogot nyert „regionális tudomány” az MTA IX. osztályán a jogászok és a közgazdászok mellett jelent meg. A területi közgazdasági kutatások mellett elkötelezett regionális tudomány gyakorlatilag a közgazdaságtan, a gazdaságföldrajz és a társadalomföldrajz eszközrendszerét használja. A felsőoktatásban egy sajátos elkülönülés eredményeképpen csak a „geográfus” megnevezést tartalmazó mesterszakok jelentek meg, az alapszakot egységes „földrajz” megnevezéssel a természet- és társadalomföldrajzi kurzusokat egyaránt tartalmazó klasszikus geográfia képviseli. Amikor tehát a regionális tudományhoz tartozó alapszakot, a geográfus-közgazdász képesítést nyújtó, de a szemérmesebb „geoökonómia” névvel illetett alapszak létesítési és indítási dokumentációja elkészült 2015. szeptemberében, a tervezett alapszaknak az akkreditációs folyamat során szembesülnie kellett a földrajzosok ellenállásával, akik az amúgy is csökkenő hallgatói létszámot féltették a földrajz alapszakokon. Tudni kell azonban azt, hogy a Corvinus csak egyetlen – nevezetesen az ELTE – földrajz alapszakot indító egyetem felvételi pontszámintervallumában jelentkezik versenytársként; a vidéki egyetemek ponthatárai jóval alacsonyabbak. Azonban az ELTE az elmúlt évek átlagában a jelentkezőknek csupán egyötöd részét vette fel, ami évente 3–400 fős kimaradó hallgatói csoportot jelent, s így elegendő férőhelyet hagy a geoökonómia alapszak részére is. A létesíteni kívánt Corvinus geográfus-közgazdász jellegű alapszak olyan hallgatói piaci szegmensen céloz meg, amely nem sérti igazából sem az ELTE, sem a vidéki egyetemek földrajz alapszakjainak az érdekét; ugyanakkor színesíti a közgazdászokképzést.

1. táblázat: A geográfus-közgazdász képzést adó Geoökonómia alapszak

Képzési modulok	Tárgyak (kredit)	
Kötelező gazdaságtani alapozó modul	Mikroökonómia (6), Makroökonómia (6), Nemzetközi gazdaságtan (6), Pénzügytan (4), Európai gazdasági integráció (3), Regionális gazdaságtan alapjai I. (3), Regionális gazdaságtan II. (4)	
Kötelező módszertani alapozó modul	Matematika I. (6), Matematika II. (6), Statisztika I. (6), Statisztika II. (6), Informatika (3), Kutatásmódszertan (3)	
Kötelező földrajzi alapozó modul	Társadalomföldrajz (6), Természetföldrajz (6) Gazdaságföldrajz (3), A Kárpát-medence regionális földrajza (6), Globális környezeti kérdések (3), Fenntarthatósági esettanulmányok (6)	
Kötelezően választható társadalomtudományi alapozó modul	A szociálpszichológia alapjai (3), Az európai civilizáció kialakulása (3), Filozófia (3), Bevezetés a politikatudományba (3), Magyar gazdaságtörténet (3), Önkormányzatok (3), Gazdaságpszichológia (3), Innováció és társadalom (3), Modern társadalomtörténet (3), Az Európai Unió kialakulása és működése (3)	
Kötelező szakmai törzsanyag	Stratégiai tervezés, közösségi tervezés (3), Stratégiai tervezési projektmunka (3), Bevezetés a területi elemzés módszereibe (3), Térinformatikai alapismeretek I. (3)	
Kötelezően választható szakmai törzsanyag	Bevezetés a közigazgatásba (3), Új irányzatok a társadalomföldrajzban (3), Környezetgazdaságtan (3), Hungarikumok és örökségtervezés (3), Gazdasági folyamatok térbeli elemzése (3), Természeti erőforrások földrajza és gazdaságtana (3), Pénzföldrajz (3), Gazdaságpolitika (3), Regionális elemzések módszerei (3), Térinformatikai alapismeretek II. (3)	
Szabadon választható szakmai modul ajánlat	Nemzetközi közlekedés és turizmus (3), Társadalmi - gazdasági előrejelzés (3), Turizmusföldrajz, turizmusfejlesztés (3), Új gazdaságföldrajz (3), Klímaváltozás és fenntarthatóság (3), Ingatlanfejlesztés (3), Település-gazdaságtan (3), Globális városok (3), Infografika és vizualizáció a tervezésben, döntéshozatalban (3)	
	Geostratégia specializáció	Fejlesztéspolitika és urbanisztika specializáció
Differenciált kötelező ismeretek	Európa regionális földrajza (6), Az EU politikai rendszere (3), Világgazdaságtan (3), Regionális tanulmányok (6) Geopolitika (3)	Területi politikák és területi kohézió (6), Pályázat- és projektmenedzsment (3), Fejlesztéspolitikai tervezés és értékelés (3), Urbanisztika és területi tervezés (6), Regionális politikák (3)
Differenciált kötelezően választható ismeretek	Európán kívüli centrumok regionális földrajza (3), Politikai földrajz (3), Európai gazdasági integráció (3), Globális félperifériák és perifériák regionális földrajza (3), Gazdaságpolitikák és geostratégiák a XXI. században (3), Gyakorlati diplomácia (3)	Térinformatika a vidékfejlesztésben (3), EU kohéziós politika (3), Európai és nemzetközi integrált stratégiák (3), Településföldrajz (3), Helymarketing és befektetésösztönzés (3), Vidékföldrajz és vidékfejlesztés (3)

Forrás: saját szerkesztés

MI SZÓL A GEOGRÁFUS-KÖZGAZDÁSZ KÉPESÍTÉST NYÚJTÓ GEOÖKONÓMIA ALAPSZAK LÉTESÍTÉSE MELLETT?

Felnőtt egy generáció, amelynek a rendszerváltás már történelem, amelyik minimális óraszámban tanult földrajzot, és – a jelenlegi helyzetből kiindulva – a magyar vidéken már csak segélyezett munkanélkülieket és közmunkásokat lát. Ennek a generációnak fogalma sincs arról, hogy ez nem az ország természetes állapota. Rá kell ébreszteni őket, hogy *a magyar vidék képes volt és lesz a komoly gazdasági értékteremtésre!*

Az okostelefon és a GPS a gyakorlatban lenullázza a földrajzi, történelmi, művészeti „klasszikus” ismeretek gyakorlati szükségességét – ez a magyar felsőoktatásba a 400 pont körül bejutó hallgatónál is már tetten érhető –, és az említett technológiák egyúttal az innovatív gondolkodáshoz szükséges műveltségi tudásbázist, valamint a nemzeti keretek közötti gazdálkodáshoz nélkülözhetetlen regionális identitástudatot is lenullázzák!

A térbeli szerveződések törvényszerűségeivel foglalkozó társadalom- és gazdaságföldrajznak meg kell értenie azt a szakmai nyelvet, amit az üzleti élet használ. Nagyon fontos, hogy tudja, mi érdekel egy marketinges vagy egy vállalatgazdáságtani szakembert. Tudatosítani kell, hogy *minden gazdasági eseménynek*, az adásvételi szerződéstől kezdődően *van térbeli dimenziója*. A vállalat és a tér kapcsolata nem csupán a telephelyválasztásban jelenik meg. Ha a marketingben az egyik legfontosabb az értékesítés helye, akkor ezzel a földrajznak is foglalkoznia kell, illetve a marketingesnek is rendelkeznie kell térbeli ismeretekkel.

A nemzetközi gazdálkodás és a nemzetközi kapcsolatok terén a globális gazdaságföldrajznak, sőt célzottan az egyes nyelvterületek, civilizációk földrajzának is meg kellene jelennie. Az EU-val kapcsolatos magyar kudarcok egyik lehetséges oka, hogy a magyar tárgyalók nem ismerik az EU többi tagállamának a helyzetét, érdekeit, szempontjait. Így az előre kidolgozott tárgyalási stratégiák sokszor téves feltevéseken és következtetéseken alapulnak, s mindez a földrajzi ismeretek hiányának tudható be!

A változó világban az érdeklődés homlokterébe olyan témák kerülnek, mint a multinacionális vállalatok, bankok, pénzügyi központok, offshore területek, az FDI, a pénzügyi instrumentumok, értékláncok, termelési rendszerek. Továbbá a 2008-as világgazdasági válság, a klímaváltozás, a zöld gazdaság, a közlekedés átalakulása, a városok és régiók versenye, az innováció, energia, élelem, víz, fenntarthatóság. Előtérbe kerültek a gazdaság térbeli átrendeződésével kapcsolatos ismeretek: a fogyasztás, az ingatlanpiac térbelisége, a multinacionális vállalatok földrajza, a piac, a termelési rendszerek, az üzleti és befektetési stratégiák hatásának térbeli aspektusai.

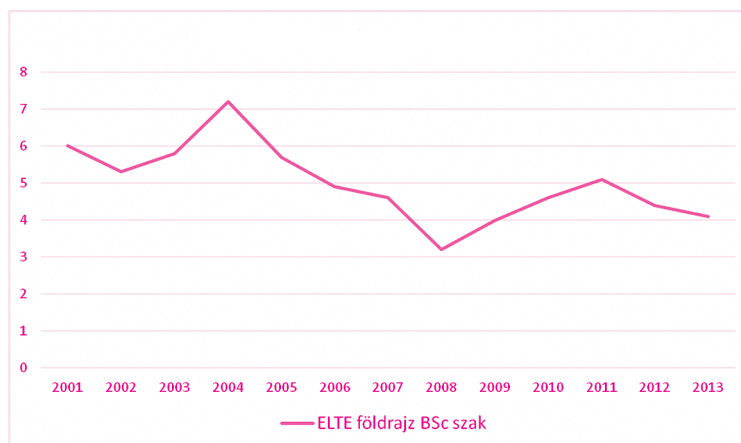
A világ legismertebb közgazdasági és üzleti iskoláiban kivétel nélkül megjelennek a gazdasági folyamatok kifejezetten térbeli aspektusaival foglalkozó BSc-programok. Ezt sürgeti a világgazdaság megváltozott működése, napjaink gazdaságának területi folyamatait meghatározó információs társadalom megjelenése. A térbeli szemlélet, a földrajzi helyek sajátosságainak felértékelődése, a virtuális tér megjelenése a közgazdaság-tudományban jelentős megújulási lehetőségeket teremtett a gazdaságföldrajz számára, mégpedig a modern közgazdaságtan elemzéseinek terü-

letre történő vetítésével [Anderson, 2012]. A közgazdasági Nobel díjas *Paul Krugman* által a gazdálkodástudományok területére bevezetett „új gazdaságföldrajzi” iskolának, a virtuális tér gazdasági szerkezetének, a GIS-nek (Geographic Information System), hálózati gazdaságnak és az innováció térbeli szerkezetének, a gazdálkodási döntések térbeli relációjára vonatkozó kutatási eredményeinek szintetizálására és oktatására *Magyarországon még nincs alapszak*.

A felsőoktatás újragondolásakor, az alapszakok csökkentése mellett, olyan forradalmian új alapszakokat is létesíteni kell, amelyek a fenti kritériumok szerint egyrészt semlegesítik az infokommunikációs fejlődés hátulütőit, ugyanakkor elősegítik a megváltozott geopolitikai helyzetben való gazdasági tervezést. Ilyen alapszak a geográfus-közgazdász, amely felerészben társadalomföldrajzi, felerészben közgazdasági ismereteket közvetít, s amely így a MAB Társadalomtudományi Bizottságának a kompetenciájába tartozik.

A földrajztudományi és regionális tudományi szakemberek magyarországi szembenállásának véget vetne ez az új szak; a felsőoktatásban is betetőzhetné Enyedi György akadémikus művét, aki a geográfiát a közgazdaságtannal integrálva akadémiai szinten létrehozta a regionális tudományokat; s egyben újradefiniálhatná a Corvinus távoli elődjén, a Királyi Magyar Tudományegyetemen a Közgazdaságtudományi Kart megalapító Teleki Pál geográfus miniszterelnök elképzelését is!

A Magyar Nemzeti Bank támogatása által létrejövő, új, gazdaságföldrajzi jellegű intézet 2016-ban egyedülálló alkalmat biztosít ennek az új alapszaknak a létesítésére. A felvételi pontszámokban a Corvinushoz mérhető felsőoktatási intézmény, az ELTE Földrajz BSc szakjára évek óta sokszoros, az utóbbi tizenhárom év átlagában 4,5-szeres túljelentkezés tapasztalható (a legtöbb, 7-szeres 2004-ben és a legkevesebb, 3-szoros 2008-ban). 2001–2013 között összesen 8495 fő jelentkezett, s a jelentkezettek száma rendszeresen több mint 4-szeresen múlta felül a felvettek számát.

Forrás: felvi.hu

4. ábra: ELTE túljelentkezés (2001–2013)

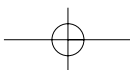
A már felvett hallgatók 70 százaléka a társadalom- és gazdaságföldrajz területét preferálja. Az ELTE-n jellemzően felmerülő igény, hogy a geográfushallgatók még több közgazdasági jellegű tantárgyat szeretnének tanulni, mint amire jelenleg korlátozottan lehetőségük van (mindössze 5 ilyen irányú tantárgyat tanulhatnak: Mikro- és Makroökonómia, Vállalkozási ismeretek, Államháztartás, Telephelyelméletek, Piacgazdaságtan, Regionális gazdaságfejlesztés). A gazdaságföldrajz népszerűsége a Budapesti Corvinus Egyetem hallgatóiban is megvan: többéves kurzusfelvételi statisztikák igazolják, hogy a Gazdaságföldrajz fakultatív kurzust félévente átlagosan 400, évente 800 hallgató veszi fel!

Az utóbbi 13 év átlagában évente 653 fő jelentkezik az ELTE-re földrajz alapszakra, amiből átlagosan 134 főt vesznek fel, a ponthatár 336–428 (emelkedő a tendencia, a 428-as ponthatár 2013-as adat). Marad 519 jelentkező, akikből az új alapszak célcsoportja: 364 fő. Ebből egy 150 fős évfolyam generálható a Corvinuson anélkül, hogy bármely más egyetemi karral érdekellentéte keletkezne!

A multinacionális munkáltatók és szolgáltatók piacfedési, telephelyválasztási, valamint regionális marketing- és kockázatelemzés-stratégiája megkövetelné a gazdaságelemzés területi, térbeli konzekvenciáira koncentráló fiatal szakemberek kibocsátását. Amely intézmény ezt elsőnek teszi meg – különösen a Corvinus branddel – az versenyelőnyre tesz szert diplomájával a munkaerőpiacon. A következő években a következő területeken lesz nagyobb számban szükség erős földrajzi és közgazdasági ismeretekkel rendelkező szakemberekre: helyi és regionális gazdaságfejlesztésben dolgozó tervezők, vállalati beruházások előkészítői, különösen a telephelyválasztási és logisztikai szakemberek; várostervezők; ingatlanpiaci szakértők, ingatlanközvetítők; lakossági hitelkockázat-elemzők; menetrendszerkesztők közlekedési vállalatoknál; regulátorok a kiskereskedelmi piaci verseny szabályozásában.

Az USA Munkaügyi Statisztikai Hivatala 2010 és 2020 között a gazdaságelemző geográfusok iránti kereslet 35 százalékos növekedésével számol, különösen a területhasználattal, ingatlanügyekkel és a környezeti hatásokkal kapcsolatos munkahelyek számának növekedése miatt. Ez a tendencia a válságot követő időszakban várhatóan Magyarországon is érvényesül. Az ingatlanforgalmazás és a környezetvédelem mellett (amely szektorokban a vállalkozások számának növekedése nálunk is dinamikusnak mondható) fontos szerepet játszhatnak az ilyen ismeretekkel és készségekkel rendelkező szakemberek az üzleti tanácsadásban, a fejlesztési és pályázati döntések előkészítésében, azok értékelésében, mindenütt, ahol a helyi sajátosságok, a területi struktúra, a földrajzi környezet szempontjainak a mérlegelése nélkülözhetetlen. Hasonlóképp a gazdasági újságírás, a piacelemzés földrajzi szegmentációja, a társadalmi folyamatokkal kapcsolatos kommunikáció oldaláról is növekvő igénynek lehet számolni.

A közfejlesztési kormányzati intézményrendszer, a városok és megyék, továbbá a témakörben mozgó tanácsadó szféra, valamint a fejlesztések üzleti kulcsszereplői jelentős szakemberigényt támasztanak e témakörökben. Az alapképzésbe bekapcsolódni szándékozó gyakorlati szakemberek tapasztalatai is azt mutatják, hogy a munkaerőigényeket igen nehezen elégítik ki a cégek és az intézmények. Problémákat elsősorban nem a jelentkezők számában, hanem a valóban releváns kompetenciákat illetően jelentkeznek. A betanítás ezért hosszú ideig tart, kockázatos befektetést jelent. Látni kell, hogy a helyzet némileg hasonló a szomszédos közép-európai

országokban is, ezért a későbbiekben releváns lehet az alapszak piacának nemzetköziesítése. A határon túli magyar közösségek esetében ez már az indításkor is megjelenhet. A VÁTI Nonprofit Kft. 2009–2010-ben végzett felmérése szerint a társadalom jövőformálásával, térségek vagy országok stratégia tervezésével és fejlesztésével kapcsolatos munkaköröket elsősorban közgazdászok, földrajzos alapképzettsgűek töltik be. E felállás egyébként a magyarországi szakmai műhelyekben is ehhez hasonlóan kezd átalakulni. Az angolszász országokban és néhány nyugat-európai képzőhelyen létezik a *tervező* (planner) képzés, amely társadalomtudományi, földrajzi és közgazdasági alapokon, de némi műszaki ismerettel is felvértezett komplex tervezési feladatokra képesít. A tervezett alapképzés is ebbe az irányba szeretne elmozdulni.

A területi tervezési tevékenységekben az utóbbi évtizedben tapasztalható az urbanisztikai – város- és városkörnyék-tervezési és -fejlesztési – fókuszok megerősödése. Ez tendencia nemcsak az európai és hazai szakpolitikában, de globálisan is és komplex ismeretekkel rendelkező, tervező szakembereket igényel. Az tervezett alapképzés is az erre mutató irányt ambicionálja.

Összehasonlítva az önálló földrajzos és az önálló közgazdaságtani alapú képzésekkel, megállapítható, hogy a fenti alapszakhoz hasonló témakörökben mind a közgazdaságtudományi mind a földrajzi alapképzések a fenti alapszaktól eltérő ambíciókkal rendelkeznek, és ez a szakok távolságában tetten érhető. Az alapszak a jelenlegi képzési spektrumról hiányzó – és a munkaerőpiacon keresett – kompetenciakombinációkat jelenít meg, és megfelelő jogosultságokat ad a későbbi, széleskörű feladatellátásra vonatkozóan. Az alapszak által átadott szakterületek erősen gyakorlatorientáltak (pl. urbanisztikai és területi fejlesztés, vagy a geopolitikai tényezők adaptációja), s a szak törekszik arra, hogy az elhelyezkedéshez szükséges fontos és praktikus térbeli ismereteket is minél nagyobb mértékben át tudja adni (kurzusokon, szakmai és terepgyakorlaton keresztül) a hallgatóknak.

Néhány kijelentéssel a következőkben foglalható össze a *Geoökonómia alapszak létjogosultsága*:

- A közgazdaságtudományi alapképzésekben érthetően nem tud kellő mértékben jelen lenni a térbeli gazdaságtervezési, fejlesztési, stratégiaalkotási és végrehajtási műveletekhez szükséges tudás, különösen a földrajzi ismeret, továbbá a földrajzi elemző technikák és technológiák (pl. földrajzi információs rendszerek) kezelése.
- A földrajzi alapképzésekben a közgazdasági alapok alárendeltek és tekintve, hogy e képzések nem minősülhetnek gazdálkodási felsőfokú képzettségnek, a végzőseik nem lehetnek szereplői egyes fontos, potenciális alkalmazási területeknek (pl. számos közfejlesztési tervezési-értékelési tender és kapcsolódó közigazgatási állások betöltésének gyakran szükséges ismeretanyaga a közgazdaságtan, sőt előírt feltétel).
- Továbbá, a földrajzi alapú képzéseket nyújtó természettudományos tudományegyetemi elvárásokban nehezen érvényesíthetők a praktikus ismeretátadás sajátosságai (pl. a szakmai és terepgyakorlatok visszaszorultak).

Munkaerőpiaci és képzési szempontból: Magyarországon egy fontos, önálló szakterületté nőtte ki magát a fejlesztéspolitika, valamint annak tervezési, értékelési és végrehajtási vonatkozásai. E szakterületnek nagy lendületet adtak az európai

uniós fejlesztési források, amelyek középtávon még biztosan nagy mennyiségben érkeznek hazánkba a jövőben is. Ugyanakkor az uniós források mellett egyre nagyobb igény jelentkezik más nemzetközi források és az üzleti tőke megszólítására, valamint ezeknek a térségek és városok fejlesztésébe történő, a közjót is szolgáló becsatornázására is.

Szintén erősödő elvárás a térségek belső erőforrásainak újbóli feltárása és hatékonyabb szervezése. Érdekes módon a fejlesztéspolitikai szakmai irányzatokat célirányosan és kizárólagosan kiszolgálni kívánó felsőoktatási szakok még nem álltak fel az eddigiekben. Ugyanakkor tény, hogy számos közgazdaságtani, földrajzi, műszaki, sőt nemzetközi tanulmányok szakon, szakirányon zajlik ilyen jellegű ismeretátadás. E képzések elsődleges küldetése – a megalapozó diszciplínáik meghatározottsága miatt – csak a közfejlesztési, tervezési témakör egy-egy szegmense lehet. A fenti alapszak ennél többet (komplexebbet) és relevánsabbat ambicionál, éppen ezért nem is konkurál a létező képzésekkel!

A képzési kimeneteli követelmények szerint az alapszak olyan szakemberek képzését támogatja, akik tanulmányaik befejezését követően be tudnak illeszkedni a köztervezési-értékelési és közpolitikai feladatokat ellátó szakértői csapatokba. Pályájuk első szakaszában elsősorban e csapatok adminisztratív és technikai támogatását végzik, és képesek egyes tervezési és elemzési eszközhasználatra épülő szakmai feladatok végrehajtására. E képesítés egyediségét a gazdálkodási ismeretek következő főbb szakterületekkel való kombinációja adja, úgymint:

- globális gazdasági ismeretek és geopolitikai ismeretek;
- stratégiai és fejlesztéspolitikai tervezési, értékelési és végrehajtási ismeretek;
- urbanisztikai és térségmenedzsmenti fejlesztési ismeretek;
- projektmenedzsmenti, stratégiai tervezési és forrásszerzési ismeretek vállalati, települési, térségi, nemzeti és nemzetközi szinten.

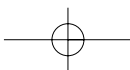
A képesítés a következő szakterületeken érvényesülhet a legjobban:

- vállalati és intézményi szinten;
- globális nemzetközi kapcsolatok szervezésében;
- támogatási és befektetői forrásszerzésben;
- piaci elemzői feladatokban, különösen globális, nemzetközi és területi dimenziókban;
- település és térségmenedzsmenti szerveknél;
- nemzetközi kapcsolatok szervezésében;
- befektetői és támogatási forrásszerzésben;
- stratégiai tervezési és értékelési feladatokban (ezen belül: nemzeti szintű stratégiai tervezési és elemzési munkákban; közfejlesztési és vállalati projektek menedzselésében; közfejlesztések végrehajtásában, valamint végrehajtói intézményrendszeri feladatok ellátása során).

Az intézet oktatási portfóliója a jelenlegi választható tantárgyak mellett egy, a 2014 óta megváltozott önkormányzati feladatellátás településfejlesztési profiljának megfelelő, településgazdasági témájú felnőttképzéssel is bővíthető; valamint egy környezetgazdaságtani mesterszakkal, amely a Regionális és környezetgazdasági mesterszak angol változata lehet *Regional Environmental Economics* megnevezés alatt.

A *Helyi gazdaságfejlesztő* felnőttképzési kurzus tantárgyai:

Településföldrajz,

Helyi gazdaságfejlesztés,
Településmarketing,
Településszociológia,
Fenntartható környezetpolitika,
Önkormányzati gazdálkodás.

A GEOÖKONÓMIA KAR

A Corvinus 2015. évi Intézetfejlesztési Tervében már szerepel, hogy a Gazdaságföldrajz, Geoökonómia és Fenntartható Fejlődés Intézet egy új kar lehetőségét hordozza magában. Valóban; a negyedik Corvinus kar, a 2016-ban kiépíteni tervezett Gazdaságinformatikai Kar mellett még egy olyan interdiszciplináris terület kínálja magát a Corvinuson, amelyre létező oktatási kapacitása is van az egyetemnek, és ez nem más, mint az időszerű, Magyarországon versenytárs nélküli geoökonómia és geostratégia.

Egy ilyen kar kiépítése természetesen nem nélkülözhetné a nemzeti banki külső erőforrások további elérhetőségét. Diszciplináris szervezeti egységei pedig teljes egészében (!) a 2015-ig a Gazdálkodástudományi Karon fennálló Környezettudományi Intézetre, illetve annak utódjaként a Társadalomtudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Karon 2015-ben alakult Gazdaságföldrajz, Geoökonómia és Fenntartható Fejlődés Intézetre épülhetnek. A kar kialakítása nem okozna strukturális súrlódásokat vagy ellenállást a Corvinus más diszciplináris egységeiben! Ezek a diszciplináris/tanszéki területek a következők: gazdaságföldrajz (1), jövőkutatás (2), geostratégia (3), urbanisztika (4), turizmus (5), fenntartható fejlődés/környezetgazdaság (6), agrárközgazdaságtan (7), vidékfejlesztés (8), gazdaságetika (9), energiagazdaság (10).

Az új kar legnagyobb alapszakja az újonnan létesített *Geoökonómia* lehet; ezen kívül a szervezeti egységekben jelenleg is létező *Turizmus-vendéglátás alapszak* a ráépülő *Management in Tourism mesterszakkal*. Ide tartozhat a Corvinuson szintén működő *Gazdaság- és vidékfejlesztési agrármérnöki alapszak* és a *Vidékfejlesztési agrármérnök mesterszak*, valamint a 2016-ban sikeresen újraindított *Regionális és környezetgazdaság mesterszak* annak tervezett angol változatával, a *Regional Environmental Economics* mesterszakkal kiegészítve. Ezekhez csatlakozik a szintén angol nyelven tervezett *Business Futures* mesterszak, amely a Corvinus jövőkutatási iskolájának az eredményeit újszerű, térbeli, térinformatikai és hálózatelemzési látásmóddal jeleníti meg. A Geoökonómia Kar oktatási-kutatási egységei – a környezetgazdaság, geostratégia, agrár- és vidékfejlesztés, jövőkutatás, turizmus, gazdaságetika, energiagazdaság, gazdaságföldrajz témaköreiben – ajánlott tantárgyai révén bekapcsolódhat egy egészséges egyetemi, karközi átöklési integrációba. Ezzel a Corvinus minden más képzésének választható tantárgykínálatát is sokoldalúbbá teheti, és a jelen korban a tőkeáramlás útvonalaiával, a geopolitikai krízishelyzetekkel, a migrációval és a terrorizmussal fémjelzett geostratégiai kihívásoknak jobban megfelelő közgazdasági oktatási portfólió kialakulását segítheti elő.

IRODALOM

- Anderson, W. P. (2012): *Economic Geography*. London/New York: Routledge
- Friedman, G. (2015a): *Gyulladáspontok. A kialakulóban lévő válság Európában*. Budapest: New Wave Media
- Friedman, G. (2015b): *A következő évtized. Honnan jöttünk... és hová tartunk*. Budapest: New Wave Media
- Friedman, G. (2015c): *A következő 100 év. Előrejelzés a 21. századra*. Budapest: New Wave Media
- Leonard, M. (2015): „Goeconomics Seven Challenges to Globalization” *World Economic Forum* (January): 4–14.
- Lorot, P. (1999): *Introduction à la géoéconomie*. Paris: Economica
- Luttwak, E. (1999): „From Geopolitics to Goeconomics. Logic of Conflict, Grammar of Commerce” *The National Interest* 20: 17–23.
- Matolcsy Gy.–Csizmadia N.–Csordás L. (2007): *A magyar gazdaság térszerkezeti változásai. Térbeli dimenziók, fejlődési tengelyek, övezetek*. Budapest: Magyar Gazdaságfejlesztési Intézet
- Matolcsy Gy. (2015): *Amerikai birodalom. A jövő forgatókönyvei*. Budapest: Pallas Athéné Alapítvány
- Simai M. (2014): „A térszerkezet és a geoökonómia” *Tér és Társadalom* 28(1): 25–39.